

ФОРМИ І МЕТОДИ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Л. М. ДУНЕЦЬ

Вибір професії сьогодні все міцніше пов'язується з таким поняттям, як «профорієнтація». Саме профорієнтація має ставити знак рівності між життєвими прагненнями молоді й суспільними потребами в трудових ресурсах на ринку праці.

Профорієнтація – це науково-практична система підготовки особистості до вільного та свідомого вибору професії. Метою профорієнтаційної роботи зі школярами є допомога учневі у виборі сфери діяльності, а в ній професії, яка б відповідала його здібностям і можливостям, сприяла розвитку професійних нахилів та інтересів [10].

Профорієнтація як галузь знань за змістом і методами є психолого-педагогічною, за сферою діяльності – соціальною, а результати її відбиваються як в економічному, так і в культурно-просвітницькому житті. Особливо актуальною є її потреба в теперішніх умовах соціальної та економічної диференціації суспільства.

Сучасні підходи до сутності профорієнтації, які склалися у зарубіжній і вітчизняній науці, об'єднуються у три напрями: структурні теорії (Н. Аксельрод, Е. Гінзберг, Є. Климов, П. Міллер, В. Моргун, Г. Форш); мотиваційні теорії (М. Келланд, А. Маслоу, Є. Павлютенков, Е. Роу, В. Фрум, Ф. Херцберг); теорії «індивідуальності» чи «розвитку саморозуміння» (О'Хара, Д. Сьюпер, Л. Тайлер, Д. Тідеман, Б. Федоришин, С. Фукуяма, Дж. Холланд).

Важливе значення мають праці, в яких висвітлено аспекти професійного розвитку особистості з врахуванням індивідуально-психологічних особливостей індивіда як суб'єкта самовизначення на довузівському етапі орієнтації (І. Зязюн, В. Колінько, В. Моляко, В. Моргун, Б. Федоришин, С. Фукуяма та ін.).

У науковій літературі приділяється належна увага проблемі професійно-педагогічної орієнтації учнів (А. Алексюк, В. Бондар, С. Гончаренко, О. Кондратюк, Н. Кузьміна, О. Пехота, В. Семиченко, Б. Федоришин та ін.) [6, 7, 8, 9].

Метою статті є визначення сутності форм і методів профорієнтаційної роботи у вищому навчальному закладі.

Сучасна теорія й практика професійної орієнтації мають в своєму розпорядженні широкий спектр форм і методів профорієнтаційного впливу на особистість школяра. Проте дана проблема в умовах демографічної та економічної кризи в Україні є надзвичайно актуальною.

Метами профорієнтаційної роботи називають способи спільної діяльності педагога й учнів, які забезпечують підготовку молоді до усвідомленого професійного самовизначення. Від методів, що використовуються, значною мірою залежить ефективність професійної орієнтації [2].

Форми профорієнтаційної роботи залежать від кількості людей, охоплених ними. Розрізняють колективні та індивідуальні форми роботи, у свою чергу колективні поділяються на групові та ланкові [2].

До сьогодні немає єдиної їх класифікації. Багато в чому це зумовлено тим, що більшість форм і методів, що використовуються у практиці профорієнтаційної роботи з учнями загальноосвітніх шкіл, носять міждисциплінарний характер [1].

Необхідність оволодіння профорієнтаційними формами та методами роботи з учнями в умовах освітнього процесу зумовлена ще й тим, що вони є способами цілеспрямованого психолого-педагогічного впливу на учня і спрямовані на розвиток його професійної самосвідомості.

За структурними компонентами форми та методи профорієнтації можна поділити на три групи: методи вивчення особистості молодої людини з метою профорієнтації; форми й методи ознайомлюючої профорієнтаційної роботи; форми та методи професійної орієнтації, що активізують діяльність молоді з підготовки до вибору професії [5]. Демографічні й економічні умови останнім часом дедалі ускладнюються та є головною причиною зменшення кількості абітурієнтів у вищих навчальних закладах. У цьому сенсі примітними є дані моніторингу студентів 1-го курсу всіх факультетів Хмельницького національного університету, проведеного нами. Результати моніторингу продемонстрували, що найбільший вплив на вибір університету в студентів мали такі чинники: приклад знайомих, які тут навчалися, – 26,8%; порада батьків – 19,0%; відвідування дня відкритих дверей в університеті – 16,3%; інформація на сайті ВНЗ – 12,7%; традиція родини (хтось із рідних

навчався тут і порадив вступити) – 10,6% відповідей студентів. І значно менше вплинули: інформація у довіднику для абітурієнтів – 4,9%; відвідування школи представниками університету, які розповідали про навчання у ньому, – 4,2%; реклама про університет у засобах масової інформації (газети, радіо, телебачення) – 3,7%; участь у ярмарках професій – 1,8% респондентів (рис.1).

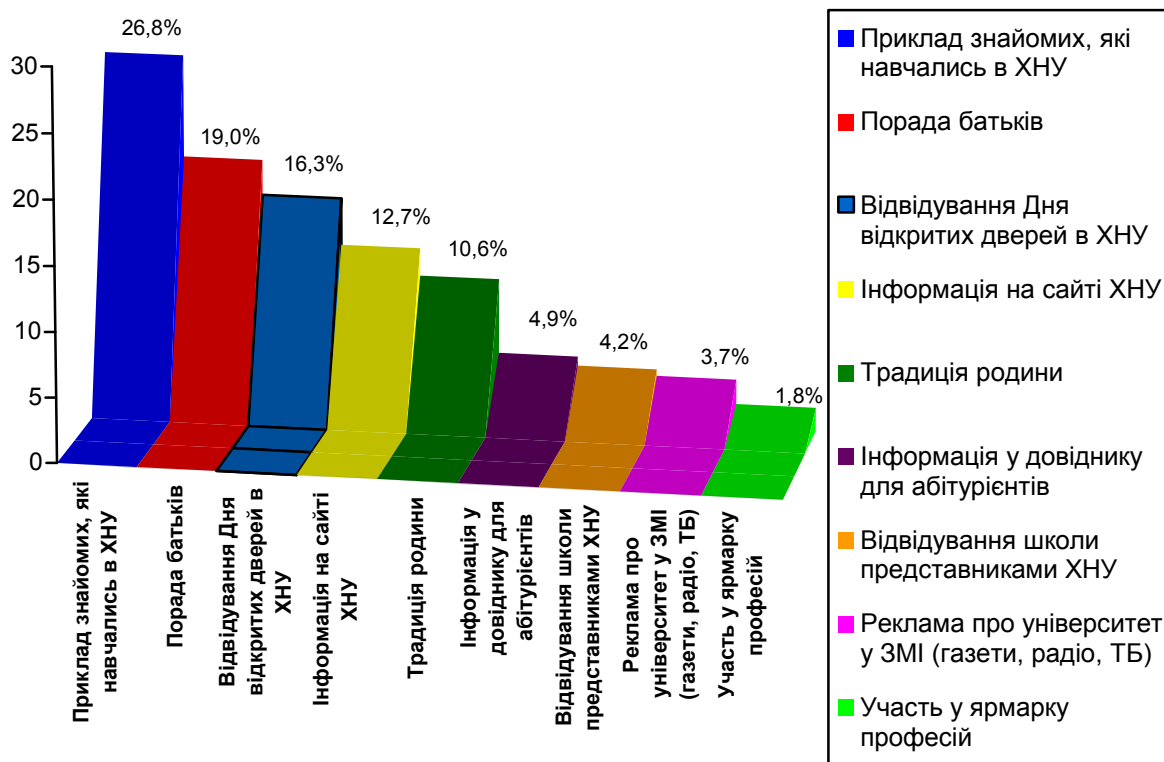

Рис. 1. Відповіді студентів на запитання «Що найбільше вплинуло на ваш вибір саме нашого університету?»

Результати дослідження дали зрозуміти те, що найбільший вплив на вибір університету у студентів має приклад знайомих, які тут навчались. Молоді властиво шукати приклад у навколишньому середовищі. Враховуючи даний чинник, бажано до спілкування з учнями про професії університету, в першу чергу, залучати активістів студентського самоврядування, успішних студентів усіх курсів університету та молодих викладачів.

Потрібно враховувати і «чинник віку», який виявляється в тому, що школярі з великим інтересом та увагою слухають ближчих до них за віком співбесідників. Проте, якщо ж буде організовуватися бесіда консультативного характеру з невеликою групою або з однією людиною у присутності батьків, то краще цю зустріч провести фахівцеві старшого віку.

Вчорашні випускники шкіл прислухаються до порад старших. Отже, найперший вплив на вибір професії – свідомо, продумано або й мимоволі – чинять саме батьки. А успіх профорієнтаційної роботи з батьками багато залежить від установлених тісних контактів між школою та університетом, а також від розробки системи спільних профорієнтаційних форм і методів. Так, у план профорієнтаційної роботи з батьками можна включити такі методи: екскурсії до університету, виступи активних студентів та викладачів на батьківських зборах у школах з розповіддю про професії та умови навчання в університеті і т. ін.

Профорієнтаційна робота з батьками в рамках школи дає вищі результати, коли вона поєднується з роботою класного керівника й викладача академічної групи університету.

Зазначимо, що спільна профорієнтаційна робота вищого навчального закладу та загальноосвітніх навчальних закладів з формування професійних нахилів школярів буде успішнішою, якщо її систематично проводити, починаючи з 9-10 класу. Такий висновок опирається на наукові дослідження (Л. Виготський, Л. Божович, І. Кон) про етапи становлення моральної свідомості підлітків. Профорієнтація передбачає свідомий, мотивований вибір професії. Розвиток же автономної свідомості починається в період переходу від підліткового віку до юності. Саме цей вік прагне активної діяльності [3].

Активну профорієнтаційну роботу бажано спрямовувати у трьох напрямках: з педагогами, учнями та їхніми батьками. Кожен із цих напрямів важливий і суттєвий, проте успіх справи зрештою залежатиме від рівня роботи зі школярами.

Певні вимоги мають ставитись і до особистості, яка проводитиме профорієнтаційну роботу зі школярами. Найважливішими з них є такі: бажання та вміння кваліфіковано і цікаво розповідати про професії університету та умови навчання у ньому; глибока захопленість своєю професією; вміння чітко й логічно викладати свої думки; доброзичливе ставлення до підростаючого покоління; бажання знайти спільну мову зі школярами, охайний зовнішній вигляд та інші [4].

Активними й ефективними формами і методами профорієнтаційної роботи зі школярами можуть стати такі, як: участь у святі першого та останнього дзвоника у школах міста та області; поповнення шкільних кабінетів рекламними матеріалами про університет; підготовка і проведення професіографічних екскурсій до ВНЗ; організація та проведення олімпіад для учнів шкіл із преміюванням переможців; відповіді на активізуючі профорієнтаційні опитувальники; запрошення учнів шкіл на вечори відпочинку до університету; участь у тижнях профорієнтації; проведення індивідуальних і групових консультацій з професійного визначення для учнів шкіл міста та області тощо.

Таким чином, подані групи форм і методів профорієнтаційної роботи дозволяють поступово сформувати активну позицію школяра відносно свого професійного майбутнього і до життя в цілому. Активне застосування форм та методів профорієнтаційної роботи у ВНЗ допоможе випускникам загальноосвітніх навчальних закладів у професійному самовизначенні, а викладачам вищих навчальних закладів – готувати професійно спрямованих фахівців. У профорієнтаційній роботі зі школярами необхідно використовувати комплекс доповнюючих один одного психолого-педагогічних форм і методів.

Подальші дослідження у цьому напрямку передбачають вивчення індивідуально-психологічних чинників, що впливають на процес професійного самовизначення школярів.

Список використаної літератури

1. Барановский А. Б. Система методов профессиональной ориентации. Основы профессиональной ориентации : Учебно-методическое пособие / А. Б. Барановский, Г. М. Потапенко, Г. В. Щекин. – К. : МЗУУП, 1993. – 164 с.
2. Гуткин М. С. Система работы общеобразовательной школы по профессиональной ориентации учащихся / М. С. Гуткин, А. В. Янковская, Л. И. Смирнова, В. П. Кувшинов ; [под общ. ред. М. С. Гуткина]. – Гродно : ГрГУ, 2002. – 188 с.
3. Дунець Л. М. Профорієнтаційна робота – психологічна технологія підбору професійно спрямованих абітурієнтів. Актуальні проблеми психології. Том. I. : Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія / Л. М. Дунець – К. : Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України, 2002, Ч. 6. – С. 264-269.
4. Дунець Л. М. Психологічні аспекти професійної мотивації особистості. філософія, соціологія, психологія / Л. М. Дунець // Збірник наукових праць. – Івано-Франківськ : Плай, 2003. – Вип. 8. – ч. 2. – С.120-128.
5. Карасева А. В. Активизирующие методы в профориентационной работе / А. В. Карасева. – Барнаул, 2007. – 116 с.
6. Пазюченко Т. М. Індивідуалізація профорієнтаційної роботи зі старшокласниками та її психолого-педагогічна модель / Т. М. Пазюченко // Психологія : Зб. наук. пр. – Київ. – 2000. – Випуск 1 (8). – С.118-126.
7. Пазюченко Т. М. Професійна орієнтація на педагогічну працю: консультативний тренінг : Методичний посібник / Т. М. Пазюченко. – Київ, 2000. – 116 с.
8. Пряжников Н. С. Профессиональное самоопределение: теория и практика / Н. С. Пряжников. – М. : Академия, 2008. – 320 с.
9. Пряжникова Е. Ю. Профорієнтація : учеб. пособие [для студ. высш. учеб. заведений] / Е. Ю. Пряжникова, Н. С. Пряжников. – [3-е изд.]. – М. : Издательский центр «Академия», 2007. – 496 с.
10. Федоришин Є. О. Система профінформаційної роботи із старшокласниками / Є. О. Федоришин, С. Я. Карпилівська та ін. – К. : Рад. школа, 1988. – 178 с.
11. Фукуяма Ф. Теоретические основы профессиональной ориентации / Ф. Фукуяма. – М. : МГУ, 1989. – 108 с.